

I pena ano hoki nga kupu ki a Te Keepa, te apiha nana i hoko te whenua, ka kitea tenei ki nga kupu i roto i tetahi pukapuka tohutohu ki a Te Keepa i tuhia i te 25 o nga ra o Aperira, 1848: Koi nei aua kupu: “Ko te mahi mau he hoko i nga take e kite ana koe i runga i to uiui e tau ana ki nga Maori i roto i te whenua i waenganui o te takiwa i hokona e te iwi o Ngaitahu o te takiwa hoki i hokona e te Whakaminenga o Niu Tireni i Otakou. Ka tinata to whakahaere i te hoko, me whakarite e koe he porohita e rite ana hei oranga mo nga Maori inaianei a muri atu nei hoki, a ka oti te whakatuturu nga rohe o nga porohita ka hoko ai i nga paanga katoa o nga Maori ki nga whenua e toe ana ki a ratou i te Waipounamu.

Mehemea ka korerotia nga pukapuka i tuhia i tenei hoko ka kitea i reira kahore i whakahaerea te hoko i runga i nga tikanga i whakatakotoria i te tuatahi, kahore hoki i whakatuturutia nga rohe o nga porohita ma nga Maori ka hoko ai i te toenga o te whenua, engari ko nga moni i utua wawetia i te tuatahi, ko nga porohita i waihotia kia whakaritea a tetahi wa i muri mai;—heoi i runga i tena whakahaere riro ana ma te Kawanatanga anake e whakarite te nui o te whenua hei porohita;—a whakahokia iho ana nga eka ma nga Maori kia iti rawa, tena hoki kei nga korero a Te Matara ki te aroaro o te Kooti Whenua Maori i nga ra o Aperira, o Mei i te tau 1868, i te wa i whakawakia ai nga take a nga Maori ki nga porohita i whakaritea ma ratou i roto i te hoko a Te Keepa.

Hei muri ka tuhi ai i nga korero a Te Matara, engari me whakaatu atu e ahau i konei na te korenga e oti i a Te Keepa te whakatuturu nga rohe o nga porohita i whakaritea ma nga Maori, ka whakaturia e te Kawanatanga ko Te Matara hei whakaoti i taua mahi. Na ka whakamaramatia atu e Te Matara ki te Kooti tana mahi i tana haerenga ki te whakatuturu i nga rohe o nga porohita i whakaritea ma nga Maori i roto i te Poraka o Ngaitahu, ka mutu ka kiia atu e ia enei kupu me etahi atu ano hoki ara: “I te wa i whakatuturutia ai nga rohe o enei porohita he mea whakangawari naku etahi kia taea ai te whakaoti. I whakaaetia atu e ahau ta nga Maori i hiahia ai mo te takiwa hei takotoranga mo te whenua, engari i whakaitia e au nga eka mo nga porohita. Ki taku mahara kahore te Kawanatanga i hiahia ki te whakaoti i nga porohita i runga i nga tikanga o te rarangi o te pukapuka hoko a Te Keepa. Ko nga moni i puta atu ki nga Maori ehara ena i te utu mo te whenua; ko nga porohita etahi hei mahara ma ratou me nga whakaaetanga a te Kawanatanga ki te whakatu kura ki te hanga hohipera mo nga turoro, ki te whakatu apiha hoki hei tiaki i nga take a nga Maori. Ahakoa te mahi uaua a etahi tangata kahore ano enei whakaaetanga i ea i nga Kawanatanga o mua ake nei. Kihai enei whakaaetanga i tuhia ki te pukapuka hoko. . . . I mahara ahau i taua wa e nui ana nga porohita hei oranga mo nga Maori, a i tuhi pera atu hoki ahau, heoi e mahara ana ahau inaianei he iti aua porohita. . . . Ki taku whakaro ko te mea tika kia rahi ake nga porohita. Te take i penei ai taku whakaro kua kore haere nga huarahi e taea ai he kai ma nga Maori inaianei. . . . I whakaritea e ahau nga porowita i runga i te kupu a Kanara Makereweti i patai atu hoki ahau ki a ia. Ko te mahara i reira me whakarite he whenua e taea ai e nga Maori he oranga mo ratou i runga i to ratou mahi. . . . Kahore ahau i ki ka ea nga kupu a te Kawanatanga i aua porowhita engari i mea ahau ko te whakaro a Kanara Makereweti e nui ana hei oranga mo nga Maori. . . . I taku whakaritenga i nga whenua ma nga Maori i whakaaetia e ahau kia kotahi tekau eka mo ia taane mo ia wahine mo ia tamaiti. . . . I whai tonu ahau kia iti nga whenua kia tae ki te mutunga iho o nga eka e whakaaetia e nga Maori. I whakaritea e ahau nga porohita hei oranga mo ratou i taua wa anake. I waihotia e ahau mo muri ka whakarite i etahi atu whenua. . . . I kiia a wahatia mai e Kawana Aea ki au kia whakaaturia atu e ahau ki nga Maori etahi whakaaetanga a te Kawanatanga ki a ratou hei apiti ki nga moni i riro i a ratou mo nga whenua. I whakaaturia atu e ahau aua kupu ki nga Maori, a ko tetahi tena o nga tino take i uru mai ai ratou ki raro i te pukapuka hoko, otiia kahore ano enei whakaaetanga i ea. I tuhia mai hoki ki au he pukapuka whakahau i ahau kia whakaritea nga porohita ki nga wahi anake i nga pa, i nga kainga, i nga mahinga ranei; ko nga eka kia rite hei oranga mo nga Maori e noho tuturu ana i te kainga, a kia whakaaturia atu hoki e ahau ki nga Maori ka whakaritea e te Karauna i tetahi wa i muri mai etahi atu porohita e whakaarohia ana e tika ana hei oranga mo ratou a muri ake nei. I piri tonu ahau ki tenei whakaaetanga i aku korerotanga ki nga Maori. He mutunga iho nga porohita no tetahi tautohetohe i whakaitia iho ai e ahau te whenua. I ki atu ahau ki nga tangata mehemea kahore ratou i te whakaae me ahu atu ratou ki te Kawana, a i tono atu hoki nga tangata o Waikouaiti ki te Kawana whakanuia tonutia ake e ia te whenua mo ratou.”

Mo nga rahuitanga i nga rauwiri katoa me nga hiinga ika, i ki atu a Te Matara ki te Kooti ko tana kupu ki nga Maori i te tau 1848 ka whakaaetia kia mahia e ratou o ratou rauwiri tuna tae noa ki te wa i hiahitia ai e te Kawanatanga aua wahi hei whakanononoho tangata.

Ka kitea ki nga korero i runga ake nei kahore i uia atu ki nga Maori nga whenua i hiahitia e ratou kia puritia e ratou, engari he mea tohe kia iti rawa te whenua e whakaaetia e ratou.

Ka kitea hoki ki nga korero o te pukapuka i tuhia e Kawana Kerei ki a Ara Kerei, i te 20 o nga ra o Maehe, 1849, kahore he korero ki nga Maori mo nga moni i utua nei ki a ratou mo o ratou whenua. I whai kupu te Kawana i te tinatanga o tana pukapuka mo nga korero o tetahi pukapuka i tuhia e te tino Kai-whakahaere o te Whakaminenga o Niu Tireni ki a Kawana Aea, he whakaatu atu nana mo nga moni i utua mo te Poraka o Ngaitahu e korerotia nei, a i whakaaturia atu hoki e Kawana Kerei te raruraru o te Kawanatanga i runga i nga whakaritenga ki te Whakaminenga o Niu Tireni mo nga moni o nga whenua, a ko nga kupu whakamutunga enei o taua pukapuka ara: “Ka ki atu ahau ki a koe ko te whenua e mea nei te Kai-whakahaere o te Whakaminenga o Niu Tireni me tango noa mai i nga Maori, ahakoa to ratou kore e whakaae, he maha nga miriona eka o taua whenua, a ko te utu ki nga Maori mo o ratou paanga ki taua whenua e £2,000 anake haunga ia nga porohita ririki nei e whakaritea ana ma ratou. . . . Mehemea ka mahia e te Kawanatanga ta te Whakaminenga o Niu Tireni e ki nei e tika ana kia mahia e te Kawanatanga, a ka tangohia noatia ake te whenua o nga Maori e kore nei e kaha ki te tiaki i to ratou whenua, a ka waiho noa iho nga whenua o nga Maori e kaha ana ki te tiaki i o ratou whenua, ka tirohia kinotia te Kawanatanga e nga Maori katoa a ka tupato ratou ki nga mahi a te Kawanatanga; ka tino pera ratou mo tenei whenua, natemea kihai ratou i arai i te noho o te tangata ki runga, a i whakaae hoki ratou